

*Haren, Oosterhaar:
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van de
Gemeente Haren, via Buro Vijn bv.

april 2005
rapportnummer 2005-03/17
tekst door drs. Caroline Tulp &
dr. Johan Jelsma

De Steekproef, Archeologisch
Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn
telefoon 050 - 5779784
fax 050 - 5779786
internet www.desteckproef.nl
e-mail info@desteckproef.nl

Inleiding

Locatie

In het plangebied Oosterhaar te Haren, gemeente Haren, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. Het plangebied bevindt zich aan de oostkant van Haren, ten oosten van de spoorlijn Groningen-Assen (zie Figuren 1 en 3). De zuidwestelijke en noordoostelijke grenzen van het onderzochte terrein worden gevormd door respectievelijk de Zonedauwweg en de Mellensteeg. De Anjerlaan doorkruist het plangebied. De percelen zijn deels bebouwd met huizen en winkels/bedrijven. In het oostelijke deel ligt een grasperceel waar ten tijde van het onderzoek schapen op stonden. Ten westen van de Anjerlaan bevindt zich een grasveld met een speeltuin en een verhoogd kunstwerk.

Het plangebied ligt ongeveer een meter boven het NAP en heeft een grootte van circa 2,4 hectare. De RD-coördinaten van boring 3 zijn 237,600/576,776.

Bureauonderzoek

De bodem van het plangebied is vanwege de ligging in de bebouwde kom van Haren niet gekarteerd door Stichting BodemKartering (StiBoKa). Ten noorden en noordoosten van het terrein bestaat de bodem uit een veldpodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand (classificatie bodemkaart Hn21 met grondwatertrap VII: gemiddelde hoogste grondwaterstand meer dan 80 cm en gemiddelde laagste grondwaterstand meer dan 120 cm beneden het maaiveld). Ten oosten, zuidoosten en noordwesten bestaat de bodem uit een laarpodzolgrond met lemig fijn zand (classificatie bodemkaart cHn23 met grondwatertrap VI: gemiddelde hoogste grondwaterstand tussen de 40 en 80 cm en gemiddelde laagste grondwaterstand meer dan 120 cm beneden het maaiveld).

Op de Fysisch Geografische Kaart van de Provincie Groningen is het plangebied eveneens niet gekarteerd. Ten noorden en noordoosten ligt een vlakke dekzandvlakte (classificatie Nv2 met aan de noordzijde nog een 15 tot 40 cm dik pakket restveen). De dekzandvlakte is periglaciaal gevormd, hetgeen wil zeggen dat de vlakte ontstaan is door wind in een koud klimaat, lokaal sneeuwmeltwater en bodemijs. Ten oosten van het plangebied bevindt zich een glaciële welving met dekzand (classificatie Gw1; ontstaan door landijs en mogelijk tektoniek).

In de Grote Historische Atlas van Nederland is te zien dat het plangebied Oosterhaar halverwege de 19e eeuw nog onbebouwd was en in gebruik was als weide¹.

Uit het plangebied zelf zijn geen meldingen van vondsten of archeologische terreinen aanwezig in het Centraal Monumenten Archief (CMA) en het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). In de omgeving van het plangebied zijn wel enkele meldingen gedaan, hierbij wordt verwezen naar Figuur 2 en Tabel 1. Op ongeveer 250 meter ten zuidwesten van Oosterhaar is bij het bouwen van een huis een vierde eeuwse urn gevonden [ARCHIS-nummer 238485]. Binnen een straal van een kilometer zijn nog enkele meldingen bekend. Het betreft de resten van een versterkt huis, namelijk de Embonborg, ten noordwesten van Oosterhaar [ARCHIS-nummers 7125/07D-043 en 238197]. Bij waarnemingen in een bouwput zijn kloostermoppen, resten van muren, een vloer van rood-bruin geglaazuurde plavuizen, een beerput en twee sloten aangetroffen. Ten noordoosten van het plangebied zijn resten van de voormalige borg De Middelhorst aangetroffen [ARCHIS-nummers 5453/07D-030 en 238200]. De grachten zijn nog herkenbaar. Tijdens een amateur-opgraving zijn bakstenen, ijzer, glas en aardewerk-scherven van porselein en steengoed gevonden. Ongeveer een kilometer ten westen van het plangebied bevindt zich de oude kern van Haren [ARCHIS-nummer 15255/07D-080]. Vlakbij de oude kern is een melding gemaakt van de vondst van twee hand-gevormde kommen van aardewerk met een magering van grof steengruis [ARCHIS-nummer 238492]. De datering hiervan is onbekend. ARCHIS-nummer 238203, ten zuidoosten van Haren, betreft een melding (gedaan door de provinciaal archeoloog H.A. Groenendijk) van een beschrijving van een podzolprofiel met natuurlijke verstoringen.

¹ *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50 000. 2 Noord-Nederland 1851-1855.* 1990. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Aanleiding en doel

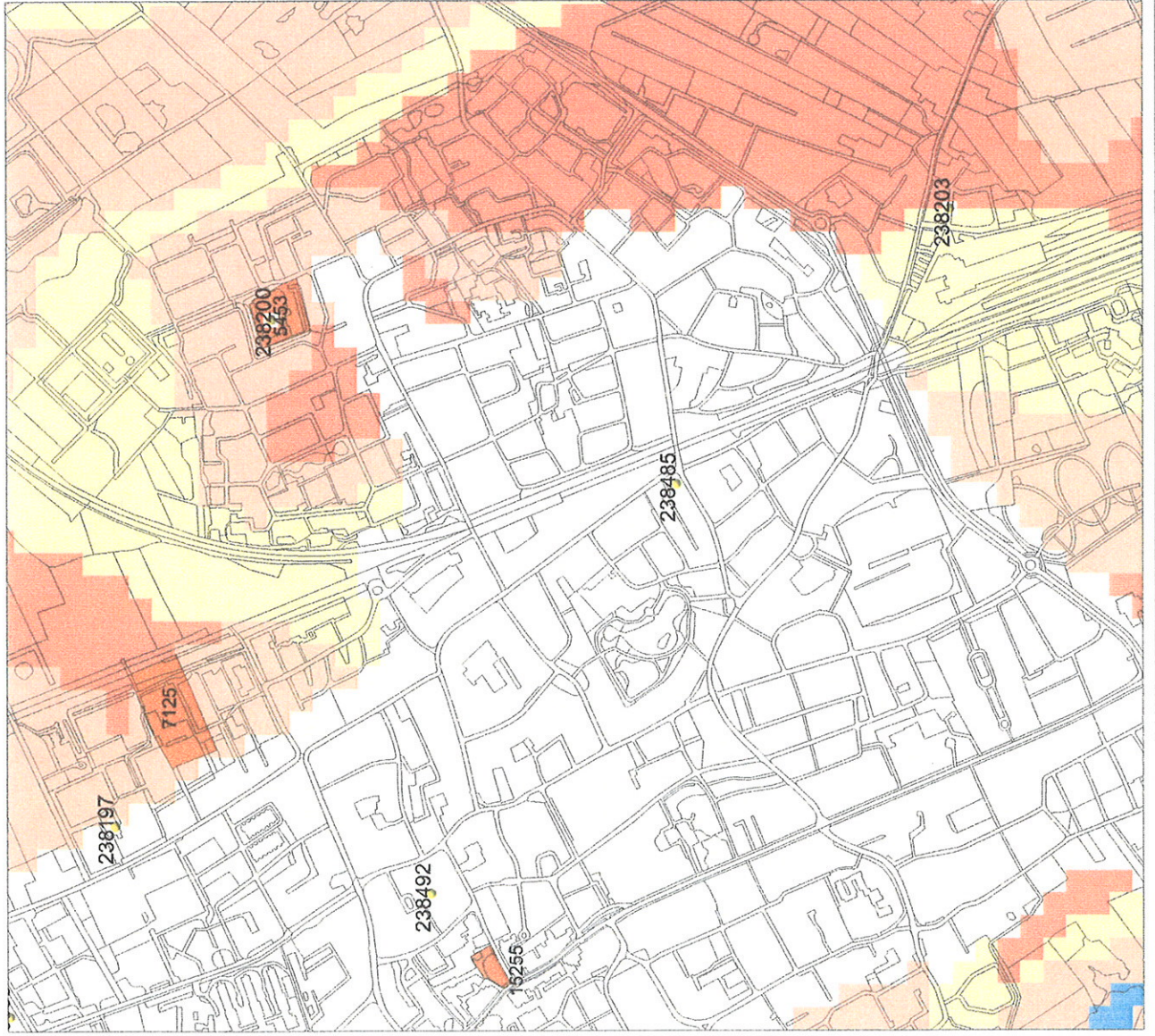
Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de gemeente Haren, via Buro Vijn bv, vertegenwoordigd door mevrouw M. van der Veen. De aanleiding voor het onderzoek is het herstructureringsplan in het centrumgebied van Oosterhaar. Het plan houdt in de aanleg van parkeerterreinen en de bouw van huizen met winkels. De Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) geeft voor het plangebied geen indicatie voor de trefkans op archeologische sporen, omdat deze op de bodemkaart is gebaseerd. Ten noorden en oosten van Oosterhaar geeft de kaart echter een middelhoge tot hoge trefkans.

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen en het bepalen van de kwaliteit van eventuele archeologische sporen in het plangebied.

Figuur 1. Haren, Oosterhaar. Overzichtskaart 1 : 25000. De begrenzing van de onderzoekslocatie is met een rode lijn aangegeven. [Naar: ANWB Topografische Atlas 1:25000 Groningen. 2004. Den Haag, ANWB bv]

Figuur 2. Bekende en verwachte archeologische waarden.

Legenda

TOP10 ((c)TDN)

WAARNEMINGEN

VONDSMELDINGEN

MONUMENTEN

archeologische betekenis

archeologische waarde

hoge archeologische waarde

zeer hoge archeologische waarde

zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

zeer lage trefkans

lage trefkans

middelhoge trefkans

hoge trefkans

lage trefkans (water)

middelhoge trefkans (water)

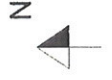
hoge trefkans (water)

water

niet gekarteerd

PROVINCIES

0 500 m

ROB
ArchisII

Methoden en technieken

Werkwijze

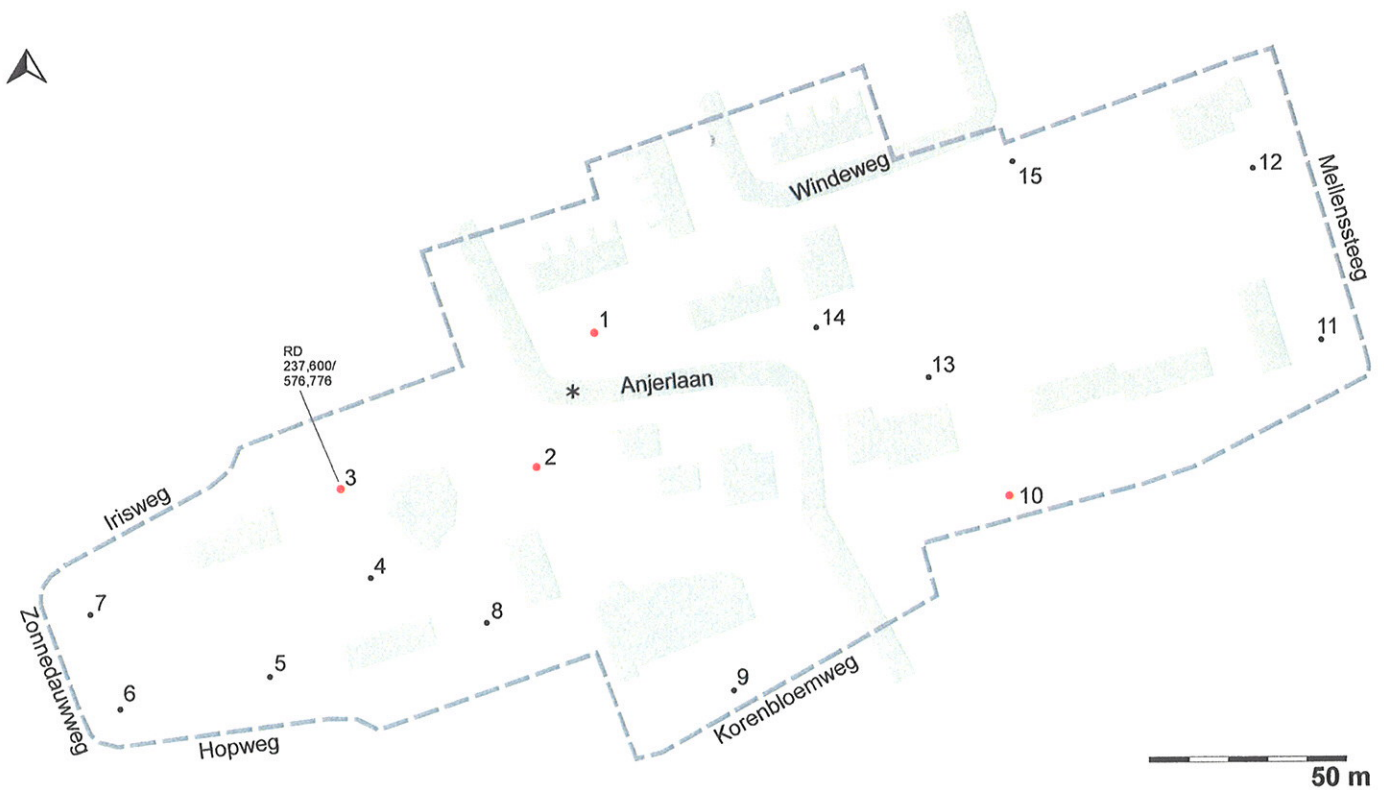
Er zijn 15 grondboringen uitgevoerd met een 10 cm edelmanboor; hiermee is de kwaliteit van de bodem bepaald. De opgeboorde grond werd op een 4 mm zeef doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals aardewerk, bewerkt vuursteen, metaal of houtskool en cultuurlagen. Daar waar de bodem redelijk gaaf was, is een tandemboring geplaatst. Dit houdt in dat er twee boringen naast elkaar worden gezet om meer grond naar boven te halen en zo de trefkans voor archeologische indicatoren te verhogen. Van de boorlocaties zijn relatieve hoogten genomen, die in Tabel 2 zijn weergegeven.

Het meetsysteem

De boringen zijn ingemeten aan de bestaande bebouwing. Bij het uitzetten van de boorlocaties is rekening gehouden met de ligging van bekende leidingen en de straten. Voor de precieze locaties van de boringen wordt verwezen naar Figuur 3. Boring 3 is met behulp van het Global Positioning System (GPS) ingemeten: RD-237,600/576,776.

Tabel 1. Haren, Oosterhaar. Overzicht van de meldingen in de ARCHIS-gegevensbestanden van de ROB in de omgeving van het plangebied.

Nummer	RD	Beschrijving	Datering
CMA-15255/07D-080	236,439/576,912	oude kern Haren	Middeleeuwen en later vanaf de late Middeleeuwen
CMA-5453/07D-030 en CAA-238200	237,875/577,370	borg De Middelhorst: grachten, baksteen, glas, steengoed-aardewerk en porselein	nieuwe tijd: 1500-1950 nC
CMA-7125/07D-043 en CAA-238197	237,001/577,605	borg Embonborg: baksteen, vloer, beerput, funderingen, sloten	gebouwd in 1739 nC
CAA-238485	237,500/576,500	4e eeuwse urn	Romeinse tijd laat A: 270-350 nC
CAA-238203	238,100/575,900	podzolprofiel in wegkUNET	onbekend onbekend
CAA-238492	236,600/577,040	2 kommen van aardewerk met steengruis, handgevormd; veldstenen	onbekend

Figuur 3. Haren, Oosterhaar: situatietekening met de boorlocaties. De genummerde punten geven de uitgevoerde boringen weer. De begrenzing van het plangebied is aangegeven met een grijze onderbroken lijn. De asterisk is de locatie van het in Tabel 2 genoemde nulpunt. De rode punten geven de aanwezigheid van een B-horizont weer.

Resultaten

Het veldwerk vond plaats op 4 april 2005. De resultaten per boring en de boorstaten zijn weergegeven in de Appendix.

De bouwvoor is over het algemeen vermengd met geel zand en heeft een dikte van gemiddeld 40 cm. Boorlocaties 11, 12 en 15 bevatten een dikkere verstoorde bovenlaag. Onder de bouwvoor bij boring 1 bevindt zich een zwarte, vermengde, zandige laag die deels sterk humeus is. Mogelijk is dit de overgang naar de dekzandvlakte met restveen (zie onder bureau-onderzoek).

Van het oorspronkelijke podzolprofiel is in het plangebied weinig waargenomen. De A-horizont (grijze uitspoelingslaag) is in geen van de boringen aanwezig. De B-horizont (bruine inspoelingslaag) werd in boringen 1, 2, 3 en 10 waargenomen. Op boorlocatie 1 bevindt de B-laag zich op bijna een meter onder het maaiveld. In boring 2 begint de B-horizont direct onder de bouwvoor op 55 cm diepte, maar is deels sterk verstoord. Op boorlocaties 3 en 10 zijn mega- of tandemboringen gezet.

In boringen 4 tot en met 9 en 11 tot en met 15 wordt de bouwvoor gevolgd door het gele zand (C-horizont), dat in de meeste boringen al deels in de bouwvoor is opgenomen. In één boring (nummer 15) is keileem aangetroffen.

In de boringen en aan het oppervlak zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Tabel 2: Haren, Oosterhaar. Overzicht van de relatieve hoogten van de boringen. De boringen zijn gerelateerd aan een putdeksel op de Anjerlaan, tussen boringen 1 en 2 in (=0, op Figuur 3 aangegeven met een asterisk).

Boring	Relatieve hoogte in cm t.o.v. de Anjerlaan	Boring	Relatieve hoogte in cm t.o.v. de Anjerlaan
1	7	9	7
2	21	10	22
3	33		
4	29	11	69
5	43	12	77
		13	6
6	50	14	24
7	55	15	29
8	24		

Conclusies en advies

De bodem in plangebied Oosterhaar te Haren bestaat uit een podzol. De A-horizont is in de boringen niet aangetroffen, maar in boringen 1, 2, 3 en 10 is een B-laag waargenomen (op Figuur 3 zijn deze boringen aangegeven met een rode punt). In boringen 1 en 2 bevindt deze laag zich respectievelijk 95 en 55 cm onder het maaiveld. Bij de overige twee boringen begint deze laag 35 en 45 cm onder het maaiveld. De B-horizont is overigens deels verstoord. Het plangebied loopt op naar het zuidwesten en naar de Mellenssteeg. Hier bevindt zich het gele zand direct onder de bouwvoor. Daar waar de bodem redelijk gaaf was, zijn megaboringen geplaatst (nummers 3 en 10). Tijdens het veldwerk zijn geen archeologische indicatoren als houtskool, aardewerk, verbrand of bewerkt vuursteen aangetroffen. Uit het plangebied zijn ook in het verleden geen archeologische vondsten gemeld in de gegevensbestanden van de ROB.

Op basis van de hierboven genoemde resultaten concluderen wij dat, vanwege de matig gave podzolbodem en de afwezigheid van archeologische indicatoren in het verleden en tijdens ons onderzoek, de kans op onverstoorde archeologische grondsporen in Oosterhaar te Haren klein is. Op basis van de huidige staat van kennis zijn beperkende en/of beschermende maatregelen daarom niet wetenschappelijk te verdedigen. Vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.

Indien archeologische materialen en/of sporen worden gevonden, dienen deze gemeld te worden bij de gemeente Haren, conform Monumentenwet 1988, artikel 47.

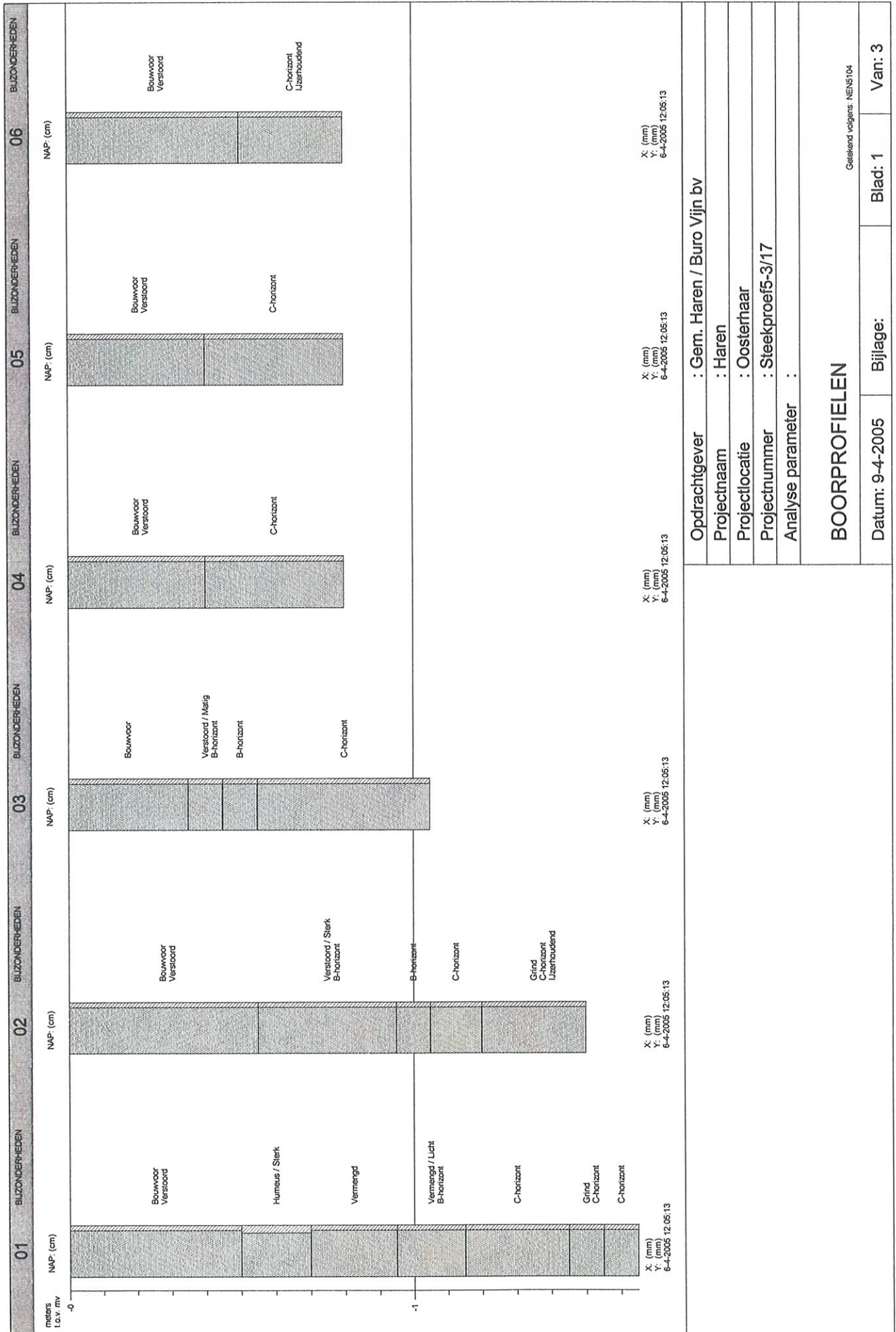
Zuidhorn, 11 april 2005

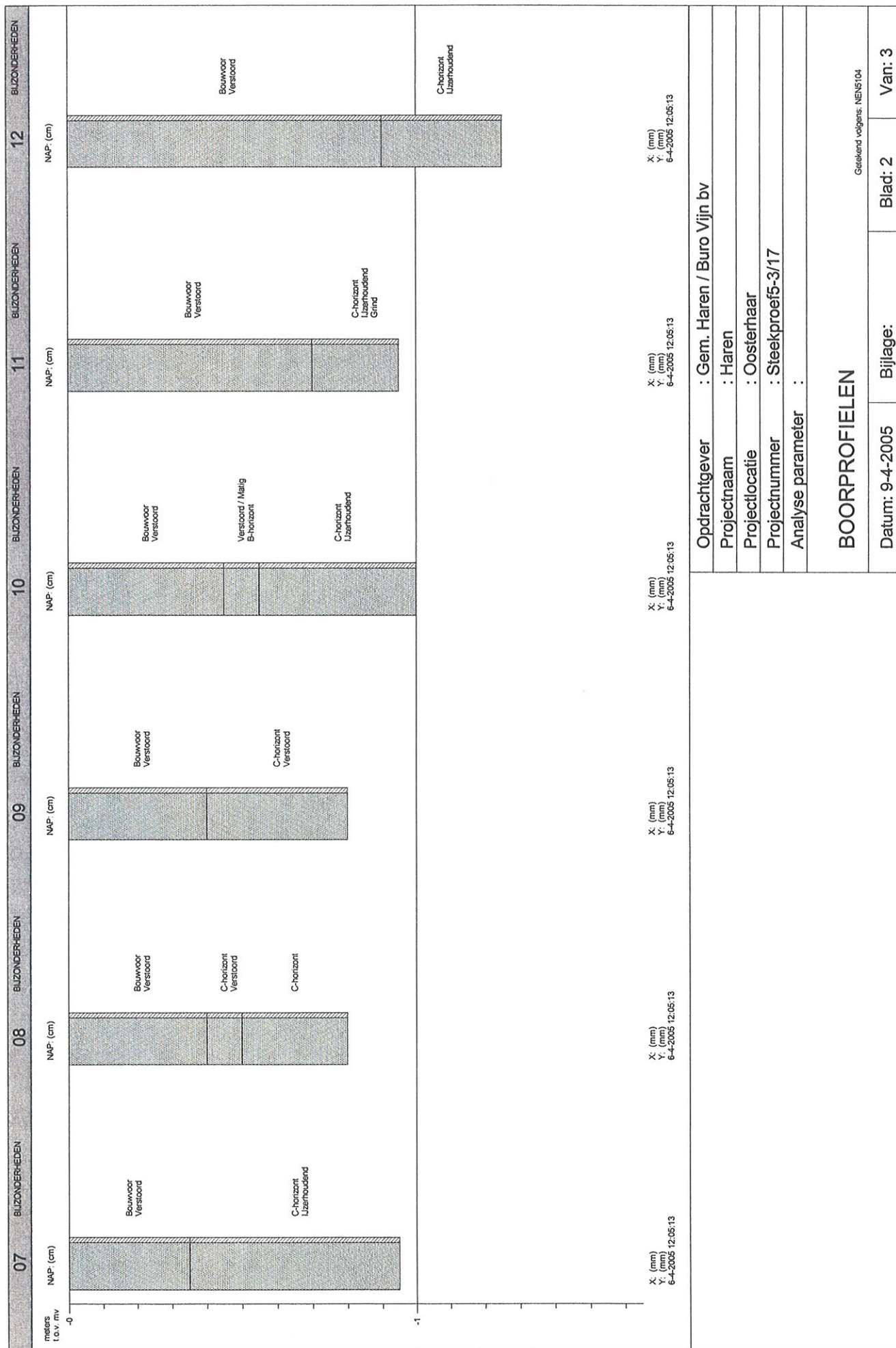

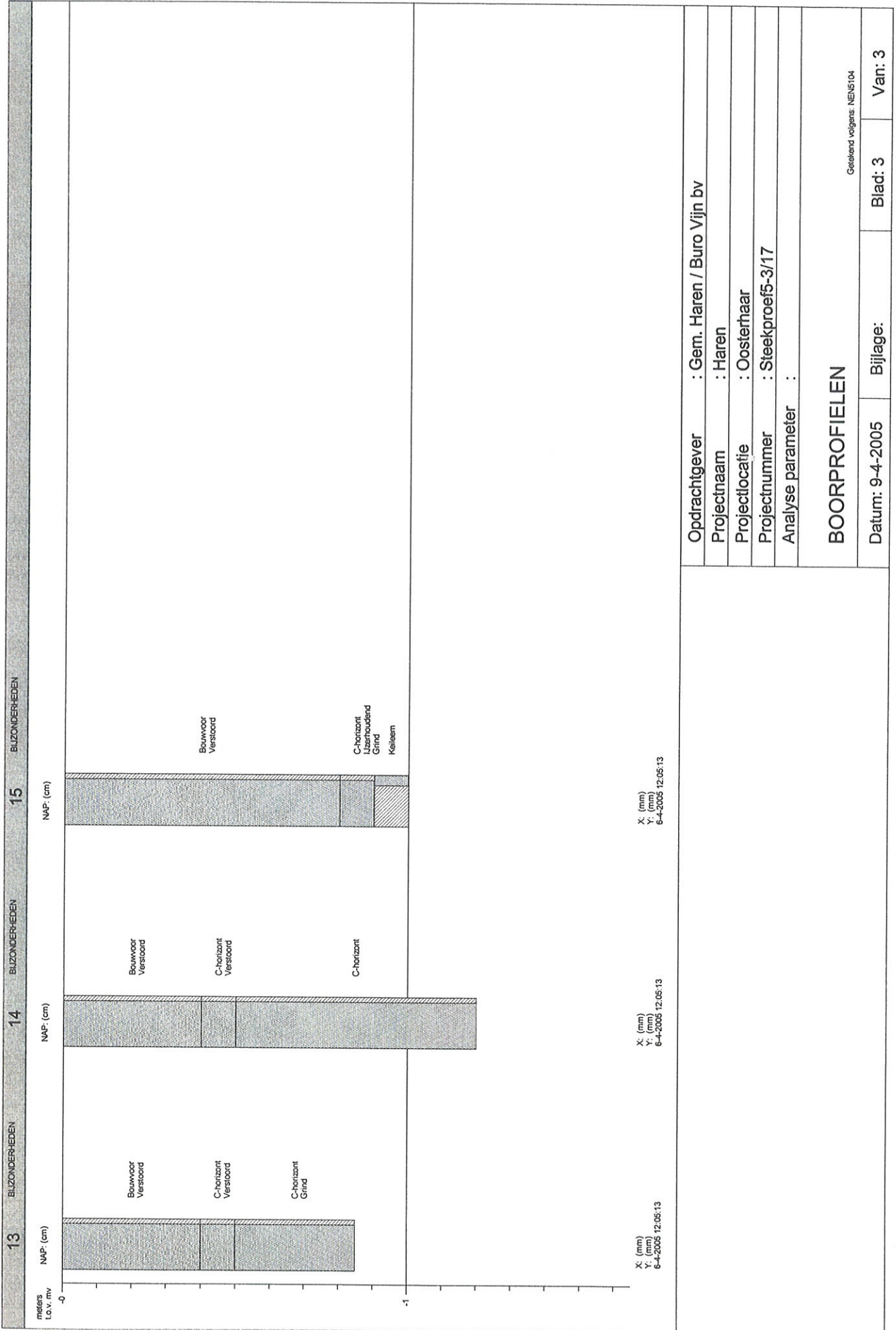
drs. C. Tulp
(senior archeoloog)

Appendix

Haren, Oosterhaar: boorprofielen en bodembeschrijving volgens NEN5104.

Opdrachtgever : Gem. Haren / Buro Vijn bv

Projectnaam : Haren

Projectlocatie : Oosterhaar

Projectnummer : Steekproef5-3/17

Analyse parameter :

BOORPROFIELEN

Getekend volgens: NEN5104

Datum: 9-4-2005

Bijlage:

Blad: 3

Van: 3

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : Gem. Haren / Buro Vijn bv
Projectnaam : Haren
Projectnummer : Steekproef5-3/17
Projectlocatie : Oosterhaar

Meetpunt	Traject (cm-mv)	Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate)	Geur(sterkte)
01 Boring	0 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor	
	50 - 70	ZAND matig fijn, matig siltig	10YR2/1 zwart	Humeus	Sterk
	70 - 95	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR1.7/1 zwart	Vermengd	
	95 - 115	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/4 dbruin	Vermengd B-horizont	Licht
	115 - 145	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR6/6 oranje	C-horizont	
	145 - 155	ZAND matig grof, zwak siltig	10YR6/6 oranje	Grind C-horizont	
02 Boring	155 - 165	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont	
	0 - 55	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor	
	55 - 95	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/4 dbruin	B-horizont Verstoord	Sterk
	95 - 105	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/4 dbruin	B-horizont	
	105 - 120	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR6/6 oranje	C-horizont	
	120 - 150	ZAND matig grof, zwak siltig	10YR6/5 oranje	IJzerhoudend Grind C-horizont	
03 Boring	0 - 35	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor	
	35 - 45	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/4 dbruin	Verstoord B-horizont	Matig
	45 - 55	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/4 dbruin	B-horizont	
04 Boring	55 - 105	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR6/6 oranje	C-horizont	
	0 - 40	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor	
05 Boring	40 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont	
	0 - 40	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor Verstoord	
06 Boring	40 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont	
	0 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor Verstoord	
07 Boring	50 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont IJzerhoudend	
	0 - 35	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor	
08 Boring	35 - 95	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	IJzerhoudend C-horizont	
	0 - 40	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor	
09 Boring	40 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	Verstoord C-horizont	
	50 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont	
10 Boring	0 - 40	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor	
	40 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont Verstoord	
11 Boring	0 - 45	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor Verstoord	
	45 - 55	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/4 dbruin	Verstoord B-horizont	Matig
	55 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont IJzerhoudend	
11 Boring	0 - 70	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor	
	70 - 95	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	Grind IJzerhoudend C-horizont	

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : Gem. Haren / Buro Vijn bv
Projectnaam : Haren
Projectnummer : Steekproef5-3/17
Projectlocatie : Oosterhaar

Meetpunt	Traject (cm-mv)	Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate) Geur(sterkte)
12 Boring	0 - 90	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor
	90 - 125	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	IJzerhoudend C-horizont
13 Boring	0 - 40	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor
	40 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	Verstoord C-horizont
	50 - 85	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	Grind C-horizont
14 Boring	0 - 40	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor
	40 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	Verstoord C-horizont
	50 - 120	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont
15 Boring	0 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord Bouwvoor
	80 - 90	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	C-horizont Grind IJzerhoudend
	90 - 100	LEEM, sterk zandig	2.5Y5/4 bruin	Keileem